

Само децата правят
чудеса, докато четат.

Астрид Линдгрен

Николай Гарин-Михайловски

ДЕТСТВОТО НА ТЪОМА

Из „Семейна хроника“

Превод от руски *Гинка Димитрова*

Николай Гарин-Михайловски, ДЕТСТВОТО НА ТЪОМА;
208 стр.

поредица ЗЛАТНИ СТРАНИЦИ

Превод: Гинка Димитрова

Николай Гарин-Михайловский (1852 – 1906) е руски писател, инженер и пътешественик. Малкият Тьома Карташов – безгрижно, палаво и добро момче, е герой от повестта „Детството на Тьома“. Той без да иска счулва цъфналото в градината цвете, отглеждано от баща му, препуска с кон, бяга от къщи, блъска сестра си Зина, случайно скъсва роклята на гувернантката, счулва съдинката за масло, открадва бучки захар за малкия беден Йоска, спасява кучето Жучка, като го изважда от дълбок кладенец. Никак не му е лесно да се справи с всички недоразуменията, които му се струпват на главата, но смело продължава напред. Някои ще познаят в образа на Тьома себе си, за други постъпките му ще са урок, но едно е сигурно – всички искрено ще се забавляват с приключенията на малкия герой.

Книгата е подходяща за деца в училищна възраст.

За поръчка на книги от сайта
www.paritetbg.com 20 % отстъпка.

© Предпечатна подготовка Паритет ООД

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-396-1

НИКОЛАЙ ГАРИН-МИХАЙЛОВСКИ (1852 – 1906)

Николай Георгиевич Михайловски е руски писател и есеист, локализиращ инженер, железопътен конструктор и пътешественик. Като писател публикува творбите си под псевдонима Н. Гарин. Влиза в историята на руската литература като автор на повестта „Детството на Тьома“, написана през 1892 г., а пътуванията му в Далечния изток го вдъхновяват за пътеписите „Около Корея“, „Манджурия и полуостров Ляодун“ и „Корейски приказки“.

Повестта „Детството на Тьома“ има автобиографичен характер – ярък и чист извор на спомени от детството.

ИЗДАДЕНИ В „ЗЛАТНИ СТРАНИЦИ“

1. **Алексей Толстой** – ДЕТСТВОТО НА НИКИТА
2. **Ана Сюел** – ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА ЧЕРНИЯ КРАСАВЕЦ
3. **Елин Пелин** – ГОНКА-ВИХРОГОНКА. ПРИКАЗКИ
4. **Иван Тургенев** – МУМУ. РАЗКАЗИ
5. **Ърнест Томпсън-Ситън** – ПЕТ ЛЮБИМИ ИСТОРИИ ЗА ЖИВОТНИ
6. **Николай Гарин Михайловски** – ДЕТСТВОТО НА ТЪОМА
7. **Ърнест Томпсън-Ситън** – МАЛКИТЕ ДИВАЦИ
8. **Братя Грим; Оскар Уайлд; Ханс Кристиан Андерсен; Николай Лесков; Дмитрий Мамин-Сибиряк** – ВЕЧНИТЕ ПРИКАЗНИ ИСТОРИИ

I

Несполучлив ден

Малкият осемгодишен Тьома стоеше над прекършеното цвете и с ужас мислеше за безизходното си положение.

Само преди няколко минути, когато се събуди, той се помоли, изпи чая си, изяде с апетит две филийки хляб с масло – с една дума, изпълни добросъвестно задълженията си и излезе през терасата в градината в най-весело, безгрижно разположение на духа. В градината беше така хубаво!

Той вървеше по грижливо разчистените градински пътечки, вдъхвайки свежестта на настъпващото лятно утро, и се оглеждаше с удоволствие.

Изведнъж... Сърцето му затуптя силно от радост и наслада... Любимото цвете на татко му, за което той толкова се грижеше, най-последно беше цъфнало! А вчера баща му го огледа внимателно и каза, че по-рано от седмица няма да цъфне. И какво разкошно, какво прелестно цвете! Разбира се, никой никога не е виждал подобно цвете. Татко му казваше, че когато хер Готлиб (главният градинар в Ботаническата градина) го види, слюнките ще му потекат. Но най-голямото щастие, разбира се, е, че не друг, а именно той, Тьома, пръв видя цъфналото цвете. Сега ще се втурне в трапезарията и ще извика, колкото му глас държи:

– Кичестото цъфнало!

Татко му ще остави чая си и с лула в ръка, облечен във военния си мундир, веднага ще отиде в градината.

А Тьома ще тича напред и все ще се обръща да види дали се радва татко му.

Татко му навярно тутакси ще отиде при хер Готлиб – може би ще заповяда да впрегнат Дорестия, който току-що бяха довели от село. Високият едноок, добродушен и ленив хохол* Еремей (коларят, който е и дворник) казва, че Дорестия бягал така бързо, та нито един кон в града не можел да го настигне. Еремей, разбира се, знае това: той всеки ден яхва Дорестия и го отвежда на водопой. И ето днес за пръв път ще впрегнат Дорестия и той ще се понесе бързо-бързо! Всички ще се спуснат след него – но стига ли се? От Дорестия и следа няма да има.

Ами ако изведнъж татко му реши да вземе със себе си и Тьома? Какво щастие! Малкото сърце на Тьома прелива от възторг. При мисълта, че цялото това щастие се дължи на чудното, така неочаквано цъфнало цвете, Тьома изпитва нежно чувство към него.

– Мил-и-чко! – казва той, приляква и приближава устни към него.

Положението му е крайно неудобно и неустойчиво. Тьома губи равновесие, протяга ръце и...

Всичко загина! Но как стана това, Боже мой?! Не може ли да се поправи? Та нали се случи, защото не успя да се задържи и падна. Ако беше се подпирал с ръка мъничко встрани, цветето щеше да остане цяло. Само един миг, една секунда... Почакайте! Но времето не чака. Тьома изпитва чувството, като че ли нещо го върти, като че ли нещо изтръгва от него онова, което той би искал да задържи, и го отнася на крилата

* Насмешливо название на украинците. – Б. пр.

си – отнася случилото се и оставя Тьома сам с ужасното съзнание за непоправимостта на това, което бе станало.

Колко рязко и остро, с каква страшна, неумолима, безпощадна сила беше откъснат той изведнъж от всичко!

Какво от това, че така весело пеят птичките, че през гъстия листак прониква слънцето, образувайки по меката земя весели слънчеви зайчета, че безгрижна мухичка пълзи там по листенцето – ето, спира се, надува се, отпуска крилца и се кани да полети някъде, за да посрещне нежния ясен ден?

Какво от това, че някога отново ще блести също такава весело утро, което той няма да помрачи както днес? Тогава той ще бъде друго момче – щастливо, умно, доволно. За да стане като това другото, трябва да премине бездната, която го разделя от него, трябва да преживее нещо страшно, ужасно. О, какво ли не би дал, за да спре изведнъж всичко, за да бъде винаги такава свежо, ярко утро, винаги да спят татко му и майка му... Боже мой, защо е толкова нещастен! Защо над него тегне някаква вечна, неумолима съдба? Защо винаги желае хубавото, а излиза все нещо лошо и отвратително?... О, как силно, как дълбоко се мъчи да вникне в себе си, да разбере причината за това. Той иска да я разбере. Ще бъде строг и безпристрастен към себе си... Той наистина е лошо момче. Виновен е и трябва да изкупи вината си. Заслужил е наказание и нека да го накажат. Какво да стори? Той знае причината, откри я! За всичко са виновни неговите лоши, мръсни ръце! Та той не искаше, ръцете му го направиха –

все тия ръце. Ще отиде при баща си и направо ще му каже:

– Татко, защо да се сърдиш напразно! Сега аз зная кой е виновен – ръцете ми. Отсечи ги и аз ще бъде винаги добро, хубаво момче. Защото аз обичам и теб, и мама, и всички, а пък ръцете ми правят така, като че никого не обичам. На мен никак не ми е жал за тях!

На момчето се струва, че доводите му са така убедителни, така чистосърдечни и ясни, че няма как да не подействат.

Но цветето все така лежи на земята... А времето си върви... Ето, баща му, който става по-рано от майка му, ще се покаже, ще види, ще разбере веднага всичко, ще погледне загадъчно сина си и без да каже и дума, ще го хване за ръката и ще го поведе... За да не събуди майка му, ще го поведе не през терасата, а през парадния вход направо в своя кабинет. Голямата врата ще се затвори и той ще остане очи срещу очи с него.

Ах, колко е страшен той, какво лошо лице има!... И защо мълчи, защо не казва нищо?! Защо разкопчава мундира си?! Колко отвратителен е този жълт каиш, който се вижда в гънката на сините му панталони! Тъома стои и като омагьосан е вперил очи в каиша. Но защо стои? Той е свободен, никой не го държи, може да избяга... Не, никъде няма да избяга. Мъчително тъжно ще чака. Баща му бавно ще снесе отвратителния колан, ще го прегъне на две и ще погледне сина си; лицето му ще се налее с кръв и момчето ще почувства безкрайно силно, че най-близкият му човек може да бъде страшен и чужд, че към човека, когото трябва и иска само да обича, да обожаваш,

може да изпитва и ненавист, и страх, и животински ужас, когато до бузите му се докоснат меките, топли бедра на бащата, пристиснали главата му.

Бледен, с широко отворени очи, малкият Тьома стоеше до прекършеното цвете и живо си представяше всичките мъки, целия ужас на възмездието. Всичките му способности сега се съсредоточиха върху това – да намери изход, изход на всяка цена.

Откъм терасата се дочу шум. Бързо, преди още момчето да е съобrazilо нещо, кракът му решително стъпва в лехата, то хваща цветето и го забучва в земята до корена. Защо? Слаба надежда да излъже? Да удължи времето, докато се събуди майка му, да ѝ обясни как се е случило всичко и с това да предотврати предстоящата буря? Нищо ясно не може да съобрази Тьома; втурва се презглава, сякаш го преследват всичките ония вещици и вълшебници, за които вечер му разказва бавачката, и бяга от злополучното място, заобикаляйки ужасната сега за него тераса, терасата, където може изведнъж да види страшната фигура на баща си, който, разбира се, веднага, само по лицето му, ще разбере каква е работата.

Той тича и краката му несъзнателно го отнасят по-далеч от опасността. Между дърветата се вижда голямата площадка с люлка и успоредка по средата и високият, боядисан със зелена боя стълб за гигантски крачки, вижда сестрите си, гувернантката немкиня. Той завива остро встрани, незабелязано се навежда надолу, промъква се бързешком в лозето, заобикаля големия каменен хамбар, глухите стени на който са обърнати към градината, прескача оградата,

отделяща градината от двора, и най-после благополучно стига до кухнята.

Едва тук той въздъхва свободно.

В голямата, но ниска, опушена кухня, направена в сутерена, осветена отгоре с малки прозорчета, всичко е спокойно, всичко върви по реда си.

Готвачът Аким с мръсна бяла престилка, рус, млад, ленив, бивш крепостен, мързеливо се кани да запали печката. На него не му се иска да се захваща със скучната всекидневна работа, разтакава се, трака вратичките на печката, поглежда във фурната, внимателно оглежда капаците, като че ли ги вижда за пръв път, сумти, мрънка, по двайсет пъти ги отваря и отново ги затваря.

На голямата небоядисана маса се търкалят в безредие мръсни чинии. Камериерката Таня, млада девойка с дълга, още невчесана плитка, бързо огризва някакъв останал от вчера студен кокал. В ъгъла Еремей мълчаливо се занимава с юздите, непрекъснато натъкмява, наглася двата края и се кани да ги пришие с приготвеното шило и восъчен конец. Жена му Настася, дебелият миячка на съдове, шумно и сърдито мие чиниите, като ги взема енергично от дъното на вдигащия пара топъл леген. Избърсаните чинии шумно лягат на пейката до нея. Ръкавите на Настася са запретнати, здравите ѝ бели ръце се тресат при всяко нейно движение, устните ѝ са здраво стиснати, от съсредоточените ѝ очи изскачат искри.

Сипаничавият коремест Йоска – създание на Настася и Еремей, връстник на Тьома, седи на леглото, клати краката си и мрънка майка си да му даде петаче.

– Няма да ти дам, няма да ти дам, дяволите да те

вземат! – крещи отчаяно Настася и още по-здравоситиска устни, още по-енергично святкат очите ѝ.

– Хе-е?! – плачливо и монотонно провлачва Йоска.
– Дай ми петак!

– Махай се от главата ми, проклетнико! В земята да се провалиш дано! – крещи Настася, като че ли я колят.

Тьома със завист наблюдава тези прости отношения. Ето, тя, личи си, че вика и се кара, а пък Йоска не се страхува от нея. Ако майка му реши да го напляска – Йоска отлично знае кога тя иска да го напляска, – той ще се измъкне и ще избяга на двора. Ако майка му се втурне след него и не успяла да го догони, почне да вика, и то така, че коремът ѝ току подскача нагоре: „Ела тук, дяволско дете!“, то – „дяволското дете“ – разбира, че не бива да идва, защото ще го набият, и тъй като именно това не му се иска, не отива, но и не се крие, разбирайки инстинктивно, че не трябва да я ядосва много. Стои Йоска някъде по-настрана и лениво, престорено хленчи, но зорко следи всяко движение на майка си – разкрачил крака, наклонил се напред, готов отново да си плюе на петите.

Майка му ще постои, ще постои, ще го прати още няколко пъти по дяволите, пък ще се върне в кухнята.

Йоска се шляе, развлича се, лудува, но гладът накрая го връща в кухнята. Приближава се той до вратата и отначало проверява какво е положението:

– Хе-е!?

Това е нещо средно между нахално искане и молба за помилване, между хленчене и вик.

– Само влез, дявол такъв! – чува се от кухнята.

– Хе-е!?! – по-настойчиво и по-смело повтаря Йоска.

Всичко свършва с това, че вратата шумно се отваря. Йоска профучава като вятър по-надалеч, на прага се появява суровата майка с първата попаднала в ръцете ѝ цепеница, която полита след блудния син.

На Йоска му остава само да се отмести встрани от цепеницата, но след това пътят му към масата с остатъци от храната на господарите е вече свободен.

Йоска веднага променя смирения си израз, придава си вид на делови човек, който няма време за празни формалности, и смело тръгва към масата.

Ако при това все пак получи някоя силна плесница, то той не се засяга много, само се озъбва, издавайки някакъв звук, подобен на „у-у“, и енергично започва да яде.

– Йеремей, впрягай Буланка! – извиква отгоре баващата. – В каретата.

– Кой ще заминава? – пита отдолу стресналият се Тьома.

– Майка ти и татко ти отиват в града.

Това е цяло събитие.

– Скоро ли ще заминат? – пита Тьома.

– Обличат се.

Тьома веднага съобразява, че баща му бърза, значи преди тръгването няма да отиде в градината и следователно до завръщането на родителите си той е освободен от всякаква отговорност. Мигновено чувства подем на духа и вдъхновено крещи:

– Йоска, хайде да играем!

Тьома изтичва отново в градината и сега вече смело и уверено се отправя към сестрите си.

– Ще играем! – вика той, дотичвайки. – На индианци, нали? – И Тьома в изблик на чувства прави бърз скок пред сестрите си.

Докато гувернантката и сестрите под ръководството на най-голямата сестра Зина обсъждат предложението му, той вече търси подходящ материал за лъкове. Да изтича до оградата е твърде далеч, иска му се по-бързо да стане, в момента... Тьома измъква няколко пръчки, които кой знае защо стърчат от бъчвата, опитва гъвкавостта им, но те се чупят, не стават.

– Тьома! – раздава се дружен вик.

Тьома за миг притихва.

– Това са татковите лозови пръчки! Какво направи?

Но Тьома и без това вече е разбрал всичко, в съзнанието му като вихър преминава мисълта, че трябва да удължи времето до заминаването на родителите си и той небрежно вика:

– Зная, зная, татко заповяда да ги изхвърлят, те нищо не струват!

За по-голяма убедителност той събира начупените пръчки и с помощта на Йоска ги отнася в задния двор. Зина подозрително го изпраща с поглед, но Тьома майсторски играе ролята си – върви кротко, без да бърза, до самата вратичка. Но зад вратичката бързо хвърля пръчките – обхваща го отчаяние. Той бяга стремително, бяга от мрачните мисли за тежката развръзка, от облаците, трупаци се неизвестно откъде на хоризонта му. Една мисъл се върти с мъчителна яснота в главата му: дано по-скоро да тръгнат майка му и баща му.

Еремей със загрижен вид стои до каретата, чеше се нерешително по гърба, гледа мрачно мръсната карета,

засъхналата кал по нея и окончателно се обърква, не знае какво да прави: дали да започне да мие и да смазва, или така да впряга? Тьома се вълнува, безпокои се, мъкне хамута, кара Еремей да изведе коня и Еремей под тоя енергичен натиск започва най-после да впряга.

– Не така, господарче, не така – високо му прави забележка флегматичният Еремей, отегчен от тази неспокойна, буйна помощ.

На Тьома му се струва, че времето тече непоносимо бавно.

Най-после каретата е готова.

Еремей облича файтонджийската си дреха от грубо платно, с голямо мазно петно на корема, слага мушамената шапка с начупена периферия, сяда на капрата, потегля; на минаване закача вратата, отделяща задния двор от предния, и се приближава до входната площадка.

Времето тече безкрайно бавно. Защо не излизат? Ами ако не заминат?! Тьома преживява мъчителни минути. Но ето че парадната врата се отваря и от нея излизат майка му и баща му.

Баща му – с побеляла коса, намръщен както обикновено, в бяла лятна формена куртка, обмисля нещо загрижено; майка му – в кринолин, с черни плетени ръкавици без пръсти и шапка с широки черни панделки. Сестрите притичват от градината. Майка им набързо ги прекръства, целува ги и изведнъж се сеща за Тьома; сестрите го търсят с очи, но Тьома и Йоска са се притаили зад ъгъла и те казват на майка си, че Тьома е в градината.

– Бъдете мили с него.

Тьома, решил благоразумно да не се показва, изскача мълниеносно от прикритието си и стремително се спуска към майка си. Да не беше баща му, той в момента би ѝ разказал всичко. Но сега само я целува особено горещо.

– Хайде стига! – казва ласкаво майка му и в съзнанието ѝ смътно се мярва, че съвестта му не е съвсем чиста.

Но мисълта за забравените ключове я отвлича.

– Ключовете, ключовете – казва тя.

И всички бързо се втурват в къщата за ключовете.

Бащата пренебрежително и накриво гледа на ласките на сина си и мисли, че това възпитание ще превърне в края на краищата сина му в противен лигльо. Той излива яда си върху Еремей.

– На Буланка пак ли е подбит десният преден крак?
– пита той.

Еремей се навежда от капрата и внимателно се вглежда в отместения встрани крак на Буланка.

Тьома загрижено го следи с очи. Еремей се прокашля някак задавено и казва:

– Да не би да е стъпила накриво.

Тая лъжа възмущава и вбесява бащата на Тьома.

– Глупак – произнася той като пушечен изстрел.

Еремей енергично се изкашля, върти се на капрата и мълчи. Тьома не разбира защо баща му се кара на Еремей и го обзема тъжно чувство.

– Баба, лентяй! Такава мръсотия се е натрупала, че е невъзможно да се седне.

Тьома бързо оглежда каретата.